

BULLETTIN

STICHTING
werkgroep
HERKENNING

VAN DE STICHTING WERKGROEP HERKENNING

20e Jaargang No. 3 September 2005

Nederlands Instituut voor Oorlogs Documentatie start vooronderzoek naar de geschiedenis van 'kinderen van foute ouders' !!!

Het is zover. Het instituut dat in de publieke opinies over de oorlog en het 'goed en fout' van de naoorlogse geschiedenis het laatste woord heeft, het NIOD, gaat de geschiedenis van de 'kinderen van foute ouders' onderzoeken.

Na de subsidie voor de Werkgroep Herkenning die in 1994 werd toegekend door de overheid is dit de belangrijkste stap vooruit voor de nakomelingen van collaborateurs. Het NIOD wil nu beginnen met een serieus wetenschappelijk onderzoek. Daarvoor wordt binnenkort een ervaren onderzoeker aangesteld die dat wat er onderzocht moet en kan worden in kaart gaat brengen. Afhankelijk van de medewerking van het Ministerie van VWS kan hij/zij daar een jaar, of twee jaar, mee bezig zijn. Op basis van de uitkomst van dat vooronderzoek wordt dan geld aangevraagd voor het vervolgonderzoek door een aantal historici, dat waarschijnlijk nog minstens drie jaar in beslag zal nemen. Het is erg onwaarschijnlijk dat op basis van een gedegen vooronderzoek waaruit een groot historisch belang blijkt geen geld voor het vervolg zal worden gevonden.

Tot nu toe werden er mensen geïnterviewd, of mensen hebben hun verhaal verteld in egodocumenten en romans, en ook Herkenning deed en doet z'n best om de verhalen van de mensen vast te leggen en er aandacht voor te vragen. Maar dat alles is de fase die vooraf gaat aan structureel serieus onderzoek waarin alle pijnlijke vragen (van lotgenoten en niet-lotgenoten) aan de orde mogen komen, waarin politieke implicaties niet geschuwd worden, en waardoor uiteindelijk de geschiedenis van de 'foute families' een plaats zal vinden in de Nederlandse geschiedenis.

Het NIOD was al geruime tijd bezig met zoeken naar het geld dat onderzoek mogelijk zou maken. Uiteindelijk heeft het instituut besloten zelf geld vrij te maken voor het vooronderzoek. Daarmee geeft de leiding van het NIOD onomwonden aan dat dit onderzoek belangrijk is en dat het er echt moet komen.

De Werkgroep Herkenning wil dan ook namens iedereen wiens verleden getekend is door een 'fout familieverleden', de NIOD-medewerkers Peter Romijn, Hans Blom, Conny Kristel, Jolande Withuis en alle anderen die dit vooronderzoek hebben doorgezet, bedanken.

Het bestuur van de Werkgroep Herkenning

THEMANUMMER DE TIJDGEEST en 'kinderen van foute ouders'.

Het volgende nummer wil de redactie wijden aan het thema De Tijdgeest en 'Kinderen van foute ouders'. Wij roepen u van harte op uw ideeën over een eventuele tijdgeest met ons te delen. [Zie bladzij 3](#)

**Ontmoetingsdag
voor donateurs op
zaterdag 28 januari
2006 Zie blz. 4**

Gespreksgroepen

Als u wilt deelnemen aan een gespreksgroep neemt u dan contact op met de regio-coördinator in uw buurt. Het telefoonnummer staat op [blz. 2](#) van dit Bulletin. Er wordt alleen gestart als er voldoende deelnemers zijn (min. 5 personen).

Secretariaat:

Archipel 45-67
 8224 HW Lelystad
 0320-412116
 e-mail: secretariaat@werkgroepherkenning.nl
 www.werkgroepherkenning.nl

Het secretariaat is bereikbaar van
 dinsdag tmt vrijdag van 9 tot 5

Landelijke Hulptefoon

030 - 6701979

Bestuur

Jan Boezer (voorzitter)
 Ton Scheffel (penningmeester)
 Pragit Koot-Brouwers (penningmeester)
 Tanja van Koppenhagen-Wolterbeek
 Paul Mantel

Regio-coördinatoren

Friesland Roelie Ansingh 0512 - 303174

Groningen Jurrien Oortwijn 050 - 3110955

Drenthe Pieter Kempers 0591 - 659904

Salland & Twente

Arjen/Mieke de Groot 053-4344801

Utrecht

Jacqueline Bonekamp 0343 - 520371

Flevoland

Pragit Koot-Brouwers 0320 - 412116

N-Holland

Lucia Pultrum 023 - 5450373

Z-Holland Gerard Loef (na 18 uur)

070 - 3540604

Brabant Hans van Hoof 0413-475838

Limburg Margreet Vorstenbosch
 046 – 4373822

Coördinatoren (Landelijk)

Ouderen Dirk Bruggeman 070 - 3636932

3e Generatie Rian van Ineveld 0251-318692

Partners Joke Snijders 033 - 4617673

Contactpersoon nabestaanden

Gerrit Bothof gerritbothof@wxs.nl

Contactgroep Kinderen van Duitse Militairen

Ab van Aldijk 023 - 5240898

06 – 53382670

Redactie Bulletin

Paul Mantel 020-4822480 paulmantel@hetnet.nl

Cuny Holthuis c.holthuis@xs4all.nl

Monika Benndorf m.benndorf@freeler.nl

Webmaster:

Ruud Schouten ruudschouten@hocusnet.com

NIOD start onderzoek 1
 Informatie over de werkgroep /
 Inhoudsopgave 2
 Donateur worden 2
 Mededelingen en oproepen 3-4
 Interview met Rinke Smedinga 5-6
 Mijn verhaal Mw. Dekhuijzen van Krimpen 7
 Informatief:
 Mussertman aan het oostfront 9
 Internationaal: Wehrmachtskinder10
 Internationaal: Duitse vluchtelingen-
 Kinderen 11-14
 Boeken: recensie Jolande Withuis15
 Reactie op recensie Withuis 15-16
 Reactie op recensie Withuis 17-18
 Boeken: Met alle geweld 19
 Boeken: Een vrouw in Berlijn.
 Anoniem20
 Jeugdboeken: De zuivere waarheid 21-22
 Inzage dossiers Nationaal Archief ..23-24
 Colofon24

DONATEUR WORDEN VAN HERKENNING

U kunt donateur worden van de Stichting Werkgroep Herkenning. U ontvangt dan ons informatiebulletin dat eens per kwartaal verschijnt. Ook kunt u deelnemen aan de activiteiten die onze stichting organiseert. De stichting vraagt van de donateurs een jaarlijkse bijdrage van **€20,00**.

Een hogere bijdrage is uiteraard welkom. De hoogte van de standaardbijdrage mag echter geen belemmering zijn om u te laten inschrijven. Kunt u dat bedrag niet missen dan is een lagere bijdrage eveneens welkom.

Wij willen u verzoeken om uw bijdrage te storten op ons rekeningnummer 5285797, ten name van de penningmeester St. Werkgroep Herkenning, Nieuwsteeg 12, 4196 AM Tricht, onder duidelijke vermelding van uw naam en adres.

Mocht u vragen hebben omtrent deze procedure of, voor het gemak, een acceptgirokaart toegezonden willen krijgen, schrijf of bel dan naar:

Secretariaat Stichting Werkgroep Herkenning
 Archipel 45-67 8224 HW Lelystad
 e-mail: secretariaat@werkgroepherkenning.nl

www.werkgroepherkenning.nl

Mededelingen & oproepen

Vrijwilligerswerk doen?

Als u vrijwilligerswerk wil doen voor de werkgroep kan u zich melden bij Jan Boezer
Tel:0497-519101

Het Bulletin

De redactie wil graag uw verhaal of uw ideeën publiceren!!! U kan dat doen onder uw eigen naam, anoniem of onder pseudoniem.

Medewerking kan op incidentele en op regelmatige basis. Wilt u meer weten neemt u dan contact op met Paul Mantel (020-4822480),
Van Beekstraat 132 1121NT Landsmeer
of mail naar paulmantel@hetnet.nl

THEMANUMMER DE TIJDGEEST en 'kinderen van foute ouders'.

Wij roepen u van harte op uw ideeën over een eventuele tijdgeest met ons te delen.

Wat is de stand van zaken in de verhouding 'foute familieachtergrond en de samenleving'.

Is het al gewoon bespreekbaar in uw omgeving, of is er vooruitgang merkbaar?

Is het allemaal nog wel een onderwerp? En wat vindt u er zelf inmiddels van?

U kan uw bijdrage voor 1 december sturen naar de redactie van Het Bulletin, p/a Van Beekstraat 132, 1121 NT Landsmeer, of naar paulmantel@hetnet.nl

Familieopstellingen

Op dinsdag 25 oktober 2005 wordt er weer de mogelijkheid geboden mee te doen met familieopstellingen van Bert Hellinger, geleid door Coen Blom en Annelies Boutellier.

Dit wordt aangeboden door Stichting Kombi en Stichting Werkgroep Herkenning.

Plaats: Soest

Tijd: 10.00 – 17.00 uur.

Kosten: 30 euro p.p.

Anmelden bij Carella van der Leeuw, tel. 035-6025906 of 06-30940122, email: ccpsoest@wanadoo.nl

Er is een beperkt aantal plaatsen beschikbaar. Ongeveer twee weken van tevoren krijgen alle deelnemers een bevestiging en routebeschrijving.

VERZENDING BULLETIN

Mailadressen

Wij willen u het Bulletin graag per mail verzenden, i.v.m. de kosten en de tijd die we besteden aan het drukken en verzenden. Als u hieraan wil meewerken zendt u dan uw mailadres naar het secretariaat van Herkenning met de vermelding dat u het Bulletin via de mail wil ontvangen: secretariaat@werkgroepherkenning.nl

Als u geen computer of geen internet hebt dan sturen wij u het Bulletin natuurlijk met alle plezier per post.

DE STICHTING VRIENDEN VAN WERKGROEP HERKENNING

wil geld werven om vrijwilligersprojecten van de Stichting Werkgroep Herkenning financieel te kunnen ondersteunen; daarnaast ondersteunt zij projecten van rechtspersonen, welke zich richten op het bevorderen van hulpverlening aan hen, die in hun persoonlijk en maatschappelijk leven ernstige moeilijkheden ondervinden, doordat hun ouders of grootouders tijdens de tweede wereldoorlog aan de kant van de bezetter stonden of tot de bezetters behoorden, en het geven van bekendheid aan de problematiek van deze groep(er)ing (en).

Giften, legaten en andere inkomsten zijn zeer welkom.

Een ieder die bovenstaande doelstelling onderschrijft kan steunen door een bijdrage over te maken op:

Postbank rekeningnr 7053177
t.n.v. Stichting Vrienden van Werkgroep Herkenning, Dedemsvaart.

Mededelingen & oproepen

Oroep medewerking documentaire bombardement op Rotterdam

Geachte Dames en Heren,

In verband met de realisering van een documentaire over het bombardement op Rotterdam zoek ik contact met u. De documentaire wordt geproduceerd door Diafragma Films uit Rotterdam, voor Rijnmond Televisie. We beginnen binnenkort met de opnames, en hopen de film deze winter te voltooien.

In de documentaire vertellen ooggetuigen hoe zij het bombardement en de dagen voorafgaand hebben ervaren. Tot nog toe heb ik een grote hoeveelheid Rotterdammers, waaronder kinderen, militairen, verpleegsters en brandweermannen, gesproken. Slachtoffers, daders en toeschouwers komen aan het woord. Samen bieden hun verhalen een veelzijdige blik op de gebeurtenissen in de 'meidagen' in Rotterdam. Er is echter een perspectief dat ontbreekt. Zoals u wellicht bekend is werden vanaf de inval van Nazi-Duitsland, op 10 mei 1940, in heel Nederland alle zogenaamde 'Rijksduitsers' alsmede openlijke nazi-sympathisanten en hun kinderen opgepakt en tot aan de capitulatie op 14 mei vastgehouden. Zo ook in Rotterdam, waar het merendeel in 'de Doelen' werd opgesloten.

Helaas is het me nog niet gelukt een van deze mensen te spreken. Ik denk dat het een verrijking voor de film en de geschiedschrijving is, als ook hun, veelal onbekende, verhaal gehoord wordt.

Ik hoop dat er mensen zijn die willen reageren en die hun verhaal willen vertellen.

U kunt mij terug mailen of bellen op onderstaand nummer.

Met veel dank en vriendelijke groet,

Marc Schmidt
regisseur

06-26050098
marcus@xs4all.nl

Ontmoetingsdag voor donateurs op zaterdag 28 januari 2006

Het bestuur wil op 28 januari a.s. een ontmoetingsdag organiseren voor alle donateurs van Herkenning in Zalencentrum De Akker in Hilversum.

Het programma staat nog niet vast. Waarschijnlijk zullen we de mogelijkheid bieden een aantal actuele en minder actuele thema's te bespreken in groepen.

Themaonderwerpen kan u doorgeven aan het secretariaat: zie hieronder

En we hopen iemand van het NIOD te strikken om het aanstaande onderzoek naar de geschiedenis van 'kinderen van foute ouders' nader toe te lichten. Bij die gelegenheid zou er dan natuurlijk ook de mogelijkheid zijn om vragen te stellen. In het volgende Bulletin zullen wij het volledige programma kunnen laten zien.

De kosten voor deze dag, die van 10 uur tot 16.00 zal duren, zullen maximaal 15 € bedragen.

Wilt u zich nu al opgeven, omdat voor u de ontmoeting al genoeg reden is om te komen, dan kan dat:

Schrijf, bel of mail naar het secretariaat van de werkgroep:

Secretariaat Werkgroep Herkenning
Archipel 45-67
8224 HW Lelystad
Tel: 0320-412116
secretariaat@werkgroepherkenning.nl

Lotgenotencontactgroep regio Noord-Brabant.

In oktober 2005 zal er, in Noord-Brabant, weer een contact-/gespreksgroep worden gestart voor lotgenoten, die met elkaar graag hun levensverhaal willen delen. Mocht u interesse hebben of wilt u er achter komen of deelname iets voor u is dan kunt u een gesprek aanvragen met de begeleiding.

U kunt informatie aanvragen en zich aanmelden bij Hans van Hoof:
Telefoonnummer: 0431 475838
e-mail: jcvanhoof@tiscali.nl

INTERVIEW

NIET ALLEEN PRATEN MAAR OOK DOEN,

een gesprek met Rinke Smedinga.

De vader van Rinke Smedinga was overtuigd national-socialist. Hij volgde een SS-opleiding en kwam vervolgens in dienst bij de Nederlandse Staatspolitie en later de Ordnungspolizei. Na de oorlog was hij drie jaar geïnterneerd. Rinke heeft in gedichten vertaald wat dit voor hem betekend heeft en publiceerde in 1999 zijn werk op het internet. Het gedicht Das Boot werd eerder in het Bulletin opgenomen. Vader is inmiddels overleden en in De Overgave dat nu staat afgedrukt wordt het beeld opgeroepen van een man, 80 jaar oud, voor wie de Tweede Wereldoorlog pas op zijn sterfbed eindigt.

Of zich het nieuwe gat al gevuld heeft kwam niet ter sprake in het gesprek dat ik op een zomerse middag met hem had. Al voor het overlijden van zijn vader had Rinke zich ruimte geschapen voor een eigen leven met vrouw, kinderen en prettig werk. Dat hij zijn gedichten op internet publiceerde zie ik ook als een uiting van gewonnen ruimte en vrijheid. De beklemming achter je laten die het dragen van een beladen geheim betekent, door de openbaarheid te zoeken om het geheim prijs te geven. Van over de hele wereld wordt op het internet zijn site bezocht. Honderden reacties van de meest uiteenlopende mensen. Lotgenoten die hun verhaal met hem delen, mensen die geroerd zijn door de geschiedenis én door de moed deze te vertellen. Ook kinderen van geëmigreerde Nederlanders die vanuit Australië en Canada laten weten dat zij in hun nieuwe vaderland te horen kregen waaróm hun ouders destijds vertrokken. En jongeren, opmerkelijk veel jongeren, die vaak een werkstuk schrijven voor hun middelbare school. De 14jarige Renske schrijft dat zij zich tot de Tweede Wereldoorlog voelt aangetrokken "doordat het zo iets onvoorstelbaars is dat mensen andere mensen zoiets aan konden doen". Renske wil begrijpen.

Tot de ideeën/plannen die Rinke heeft hoort het opzetten van een digitaal platform, juist om de kennis te vergaren die dat gezochte begrip voor de geschiedenis wat dichterbij kan brengen. Zijn voorbeeld daarbij is de site 'Schoolbank.nl' dat via internet binnen enkele jaren informatie bijeen

(Vervolg op pagina 6)

De overgave

'Na de oorlog'
heeft voor mijn vader lang geduurd
het was blessuretijd
en daarmee een strijd van een man
tegen zijn schaduw

Als mijn vader auto reed
Door de stad liep
In zijn bed lag
Of op kantoor zat
Was er altijd dreiging
Die kwam van binnen
Ik zag niemand om de hoek
Op de gang
Of onder het bed
Tot op het laatst

Zijn infarct was een voltreffer
Het zenuwcentrum was vrijwel meteen
uitgeschakeld
Aan zijn bed zag ik hoe vijandige soldaten
Zich meester van zijn lichaam maakten
Ze vochten zich door het bloed, de organen en
het vlees
Mijn vaders ledematen trilden en verkrampten
Onder het genadeloze geweld
Waarmee het lichaam werd geveld
Hij was sterk maar kansloos
Zijn adem stokte bij elke inslag
Zijn ogen draaiden panisch in het rond
Ze rukten op van alle kanten
Zijn bed was het front
Aan zijn mond zag ik
Dat hij het prettig vond
Het was nu bijna afgelopen

Toen hoorde ik uit het niets
Op de stoel naast het bed
Het geluid van mijn moeder
Die koffie voor de dokter zet
Een hond die blaft
Mijn zus bij de achterdeur
Die boodschappen heeft median
De auto van de burens
Die naar hun werk toe gaan
Zinloos geluid markeert een nieuw gat
Iets is voorbij maar ik weet nog niet wat

www.bunkerslaap.nl , 2003

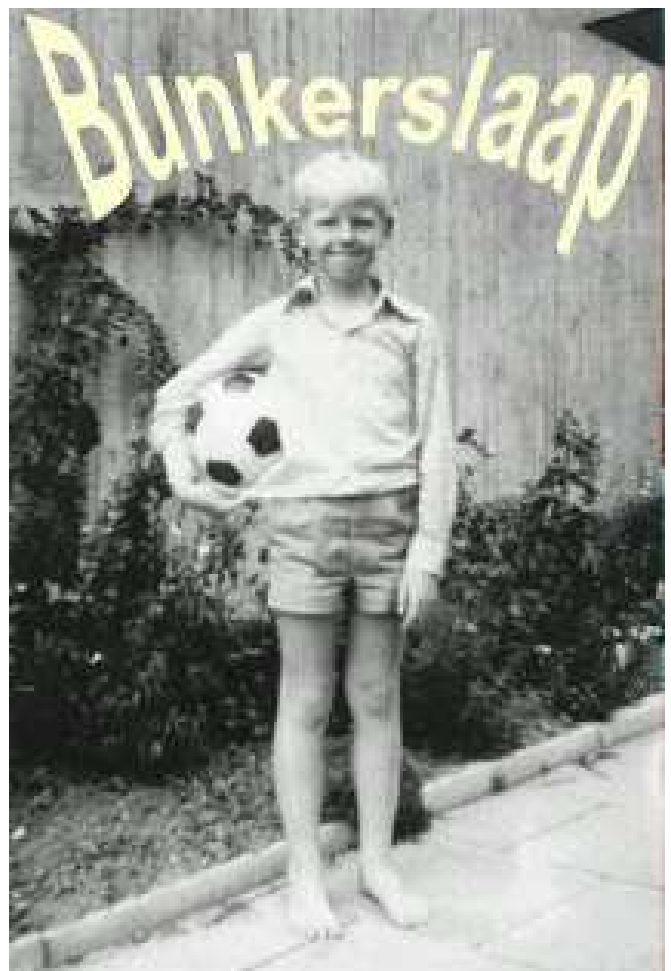
INTERVIEW

(Vervolg van pagina 5)

bracht over meer dan twee miljoen Nederlanders. Via de site delen oud-klasgenoten ervaringen, gegevens en documenten. Op vergelijkbare wijze zou een digitaal archief tot stand kunnen komen over de ervaringen van mensen in relatie tot de WOII. Als ik mij hardop afvraag of nu juist de doelgroep niet uit veelal ouderen bestaat voor wie computer en Internet onbekend zijn, stelt Rinke dat voor deze mensen schrijfavonden georganiseerd zouden kunnen worden. 'En schrijven is gezond', zegt Rinke. Daarmee verwijst hij naar recent onderzoek waaruit blijkt dat schrijven een grote therapeutische waarde kan hebben. Ik zie in zijn plan hoe hij inderdaad de doener is die niet alleen graag praat en denkt maar ook handelt. Zijn site bunkerslaap was zo'n handeling.

Zoals ook zijn bijdrage, november 2004, in het Haus der Niederlande te Munster. De Duitse vertaling van Bunkerslaap werd gepresenteerd. Prof. P. (Peter) Romijn van het NIOD verzorgde een wetenschappelijke inleiding over kinderen van 'foute' ouders met als titel: Schuldig geboren. Daarna hield Rinke een inleiding over Bunkerslaap waarna een discussie volgde met de aanwezigen onder voorzitterschap van prof. F. (Friso) Wielinga, de directeur van het betreffende instituut. Het werd een boeiende avond.

Tot slot wil ik vermelden dat Bunkerslaap is opgenomen in het educatieve programma van een nieuw museum dat in Aalten geopend is. Museum MARKT 12 richt zich op onderduiken, verzet en vrijheid. Tijdens de oorlog was in het pand op adres Markt 12 de Ordnungspolizei gevestigd, in het pand ernaast zaten onderduikers. Markt12 is het eerste herinneringsmuseum dat met zowel Nederlandse als Duitse inbreng en middelen tot stand kwam. Er wordt dan ook aandacht besteed aan zowel het verzet als aan de bezetter en de collaboratie. Door het ontwikkelen van een educatief programma wil het museum ook de jongeren bereiken want zij zijn zoals eerder al opgemerkt geïnteresseerd, maar tegelijk wordt duidelijk dat de oorlog verder van ze af staat dan het geval is bij de generaties voor hen. Wordt de jeugd aangesproken met een verhaal over 'de oorlog' dan vragen ze; 'welke oorlog?'. Er zijn er zoveel en die ene, die hier gewoed heeft is naar de achtergrond geraakt. Daar mogen we blij mee zijn maar tegelijkertijd mag die ene, juist die ene, niet vergeten worden.

Jeugd die gericht is op begrip in plaats van oordeel, Duits/Nederlandse samenwerking rond een periode waarin de burens tot vijand werden, het zijn tekenen dat de tijden veranderen. Rinke Smedinga draagt daar het zijne toe bij en is wat dat aangaat blij dat Herkenning nog bestaat en het Bulletin nog verschijnt. Het zijn kanalen waarlangs mensen bereikt worden en waarlangs wij in gesprek kunnen blijven met elkaar; 'kinderen van.'

Monika Benndorf

MIJN VERHAAL

Vragen en herinneringen aan de oorlogsjaren.

Ik ben van 1928, oudste van drie zuster en twee broers. Oud genoeg ook om me de periode voor de oorlog, de oorlogsjaren en kort daarna goed te herinneren.

Mijn moeder was al voor de oorlog lid geworden van de NSB. In het gezin kon zij het niet goed vinden, het huwelijk was niet zo goed en ze had het lidmaatschap nodig om zich op de een of andere manier waar te maken. Mijn vader werkte tot 1943 als boekhouder bij de Hoogovens. Toen kreeg mijn moeder het in haar hoofd om hem als boekhouder bij de Winterhulp in Zwolle voor te dragen. Dit werd beter betaald. Hij kreeg die baan maar hij moest wel lid worden van de NSB. Sympathiserend lid is hij toen geworden. Eind 1942 zijn we verhuisd naar Ommen.

De bevolking van Ommen was stug maar ze accepteerde ons wel. We woonden in het huis van de voormalige rabbi. Daar woonden we tot we in september 1944 naar Duitsland zijn gevlucht.

In augustus '44 vierden we nog het 20-jarig huwelijk van mijn ouders met een toneelstukje tussen de schuifdeuren en zelfgeorganiseerd gebak. Toen het feest was afgelopen werd ons verteld dat we op reis zouden gaan, zonder papa. Omdat we niet veel kleding hadden moesten we stoppen, naaien en repareren om voldoende kleren te hebben voor de reis.

In die periode kwamen er vluchtelingen uit Den Haag in ons huis, een echtpaar, met dochter en ouders. Zij gingen met ons mee op de vlucht. Toen we klaar waren met de garderobe werd alles in zakken gedaan en zo

brak de dag aan van het vertrek. Moeder had een paard en wagen geregeld en vroeg in de morgen vertrokken we, vier volwassenen, vijf kinderen en een konijn, richting Lünenburgerheide.

In eerste instantie werden we ondergebracht in een school, samen met veel andere Hollanders, vandaar ging het verder Duitsland in. Onderweg verliet moeder ons, zij ging leiding geven aan een groep jongens en ze droeg ons over aan een andere leidster. Niet lang daarna werd mijn zus op een vliegtuig gezet en kwam in Oostenrijk terecht, mijn andere zus ging naar een meisjeskamp, mijn broers bleven bij mijn moeder en ik kwam in een ander kamp. Vandaar ben ik verschillende keren weggelopen. Dan stapte ik gewoon in de trein, zonder kaartje en zag wel hoever ik kwam. Meestal werd ik gesnapt en teruggestuurd. Een andere keer was ik zo stom om naar mijn moeder te gaan. Die stuurde mij ook gewoon weer terug naar het station. Die keer was ik echter te laat voor een trein, na 10 uur reed er niets meer. Daar zat ik dan, groot verdriet. Gelukkig mocht ik van de stationsbeambte de nacht in een kamertje doorbrengen. Mijn moeder had, denk ik, gewetenswroeging want ze kwam vragen of haar dochter er was. Toen ik haar hoorde schreeuwde ik: 'donder op, ik heb je niet meer nodig, nooit meer!!'. De volgende dag bracht de stationschef brood voor me mee en met de eerste trein ben ik weer weggegaan. Waar naartoe weet ik niet.

In de trein zat een aardige vrouw die aanbood om me mee naar huis te nemen. Dat heb ik meteen aangenomen en ik ben tot het einde van de oorlog daar in huis geweest. In die buurt, Teplitz / Schönau was ook het 'Lager' waar mijn zus zat. Ik heb toen wat geld gevraagd, wat ik kreeg, want ik hielp in de huishouding, en heb toen mijn zus bezocht. Ach, dat arme kind. Haar benen zaten onder de zweren en ze had wormen. Ze met me mee maar dat kon niet. Ik heb het er heel erg moeilijk mee

(Vervolg op pagina 8)

MIJN VERHAAL

(Vervolg van pagina 7)

gehad om haar daar in die toestand achter te moeten laten.

Een ander bezoek was aan mijn moeder, die inmiddels was overgeplaatst. Ze zat in een hotel, dat een onderkomen was voor jongens. Een bezoek om niet snel te vergeten. Weer terug in Teplitz werden steeds duidelijker dat de Duitsers gingen verliezen en het einde van de oorlog in zicht was. De bombardementen werden ook steeds heviger, we zaten steeds vaker 's nachts in de kelder. Uiteindelijk zijn mijn moeder en ik toch weer bij elkaar gekomen om weer op de vlucht te slaan. Ditmaal voor de Russen, samen met veel andere Nederlanders en Duitsers. Het was zaak om aan de Amerikaanse kant te komen.

We reden hoofdzakelijk in late avond en de nacht op een vrachtwagen en we moesten er nogal eens uit omdat we moesten schuilen voor de schietpartijen tussen de Duitsers en de Russen. We reden nl. vooral door dalen, waarbij de Duitsers aan de ene kant en de Russen aan de andere kant zaten.

Onderweg zagen we veel dode mensen en paarden en ontzettend veel gescheurd papier. Een in en inrieste aanblik. Tenslotte kwamen we, tegen de ochtend, ergens op een groot terrein. Daar stonden veel vrachtwagens, er was een hotel en er liepen veel mensen, meest vrouwen en kinderen. Er werd ook nog steeds hevig gevochten en er vlogen veel vliegtuigen die op alles schoten wat bewoog.

We hadden honger en samen met een ander meisje ben ik gaan kijken of er wat eetbaars te vinden was in de vrachtwagens. We vonden er zowaar een blik jam en kropen er toen vlug uit want er kwamen al weer vliegtuigen aan. We waren net in het hotel toen de vrachtwagen waar we net uitgesprongen waren in de lucht vloog.

Dat was wel schrikken. Mijn moeder had ondertussen weer een kar georganiseerd.

We wisten alleen niet waar we naartoe moesten, weg van die ellende, dat in ieder geval.

Onderweg schuilden we veel voor tanks. We liepen de hele dag en kwamen nauwelijks mensen tegen. We overnachten in hooibergen. Langs de wegen waren gelukkig greppels waar we in konden springen als er geschoten werd.

Zo liepen wij enkele dagen, hoe lang weet ik niet meer. Op een gegeven moment kwamen we aan bij een dorpje aan de Elbe, waar we overheen moesten. De brug werd bewaakt door Russische soldaten.

Mijn moeder zocht toen een verblijfplaats en vond dat bij een alleenstaande vrouw. Daar werden we ondergebracht met nog een heleboel andere vluchtelingen. In de benedenkamer met zo'n tien andere vrouwen brachten we een angstige nacht door. 's Nachts werd er op deur gebonsd maar we deden niet open en uiteindelijk gingen ze weg. Achter het huis lag een grote hoop takkenbossen wat voor mij een schuilplaats was als mijn moeder overdag op pad was om onze verdere reis naar Nederland te regelen. Na enkele dagen had ze dat voor elkaar. Vroeg in de morgen gingen we op weg, door de velden om niet te veel op te vallen voor de soldaten. Er stond inderdaad een trein, al moesten we ons tevreden stellen met een platte wagon. Onze benen naar beneden en onze bagage in onze rug. Onderweg werd er vaak stilgestaan en dan duurde het eeuwig voordat we weer verder reden.

Soms hadden we geluk, dan konden we in volkstuintjes langs het spoor rabarber uit de grond trekken.

Mw. Dekhuijzen van Krimpen

Informatief

Ik ben geen krijgsman

Gerard Groeneveld (inleiding en bezorging): Mussertman aan het oostfront. Oorlogsdagboek 1941-1942. Vantilt, 128 blz. EUR19,90

Op 1 augustus 1942 kreeg de bij Leningrad gelegerde Paul Metz post uit Nederland. Zijn NSB-kameraad Jongsma was benoemd tot burgemeester van Krommenie, terwijl een ander genomineerd was voor het Overijsselse Neede. Metz noteerde het nieuws tevreden in zijn dagboek, terwijl boven hem jachtvliegtuigen uit de lucht werden geschoten worden en de kogels hem om de oren vlogen.

De anekdote is exemplarisch voor Oostfrontvrijwilliger Metz. Terwijl hij al meer dan een jaar leeft te midden van smerigheid, ontberingen en dood, blijft hij innerlijk een door en door burgerlijke Hollander die nog belangstelling heeft voor het bestuurlijk reilen en zeilen in zijn vaderland. Een week later werd hij neegeschoten door een Russische sluipschutter. Hij stierf aan zijn verwondingen, 34 jaar oud.

Een tragisch misverstand, dat is de indruk die beklijft na het lezen van de oorlogsdagboeken die Metz bijhield, en die nu zijn uitgegeven onder de titel Mussertman aan het oostfront. En hij is zelf de eerste om dat te bevestigen. 'Wanneer ik zou moeten doden, zou mij dat ontzettend aantrekken. Ik ben nu eenmaal geen krijgsman.' Liever was hij teruggegaan naar Nederland, om daar in een bestuurlijke functie zijn landgenoten voor het nationaal-socialisme te winnen. En om mee te doen 'aan de strijd tegen de Duitsers, die ons landje willen inpikken en ons hun taal en gewoonten willen opleggen'.

De verhouding tussen de Nederlanders en hun Duitse meesters was ronduit slecht. De Duitsers keken neer op de weinig krijgshaftige Nederlanders, die op hun beurt niets moesten hebben van de Duitse kadaverdiscipline, arrogantie en 'gebrek aan zin voor humor'. Bovendien werd het Vrijwilligers-Legioen Nederland onder Duits bevel geplaatst, wat in strijd was met de belofte dat het een zelfstandige gevechtseenheid zou worden. Metz voelt zich bedrogen en gaat in op het aanbod om terug te keren naar Nederland. Maar ook daar komt niets van terecht, ondanks toezeggingen van de tweede man van de NSB Van Geelkerken dat het allemaal in orde komt. Kameraden met meer realiteitszin weten best dat de NSB-top niets heeft in te brengen, maar die gedachte verdringt Metz met een staaltje wishful thinking. 'Wanneer dat zo zou zijn, dan zou het nationaal-socialisme voor mij geen waarde meer hebben. Daarom blijf ik volhouden dat Mussert ons nooit in de steek zal laten.'

Gaandeweg vraag je je af wat Metz eigenlijk te zoeken heeft bij het nationaal-socialisme. Van autoritair leiderschap moet hij weinig hebben, nergens valt hij te betrappen op jodenhaat, en als hij in Krakau kinderen in lompen over straat ziet rondstruinen, wenst hij dat er ooit 'werkelijk wereld-socialisme zou komen, dat niet zou rusten voordat alle mensen behoorlijk gekleed, gevoed en gehuisvest' zouden zijn. Blijkbaar dacht Metz dat hij daarvoor vocht, en ook in dit opzicht was hij op een tragische manier abuis.

Arnoud Veilbrief

NRC Handelsblad 29-4

Uit de Nieuwsbrief van Cogis juli 2005: Ook te vinden op Gevolgenvanoorlog.nl

De NPS en de VPRO zijn vanaf 27 februari 2005 een themakanaal gestart dat 24 uur per dag historische televisie brengt: het digitale televisiekanaal / Geschiedenis.

De redactie put uit de archieven van de twee omroepen en o.a. uit de collecties van het Nationaal Archief en het NIOD.

Het televisieprogramma 'Andere tijden' wordt de steunpilaar van het nieuwe kanaal. Andere uitzendingen zijn afleveringen van het radioprogramma 'OVT', 'Van Gewest tot Gewest' en het 'Polygoonjournaal'.

Kijk op: www.vpro.nl/geschiedenis en via digitale televisie (kabelbedrijven UPC Digital, CAIWAY DTV en Essent)

INTERNATIONAAL

WEHRMACHTSKINDER, Auf der Suche nach dem nie gekannten Vater.

Ebba Drolshagen

Droemer Verlag, München 2005

Al enige jaren houdt de Duitse schrijfster-onderzoekster Ebba Drolshagen zich bezig met de vrouwen en meisjes die in de door de Duitsers bezette landen een liefdesrelatie aangingen met een Duitse militair en met hun kinderen.

In haar boek, 'Nicht ungeschoren davon kommen', belichtte zij enkele jaren geleden op basis van een groot aantal gesprekken de lotgevallen van de moeders in Nederland, Frankrijk, Noorwegen en op het eiland Guernsey. In haar nieuwste boek staan de kinderen centraal.

In een interessant artikel van de hand van Cora Stephan dat op 18 juni j.l. in Die Welt verscheen, wordt ingegaan op het verschijnsel 'liefde in oorlogstijd'. Hoewel de flower power kinderen van 1968 pleitten voor 'make love, no war' als dé remedie tegen oorlog, wordt liefde in oorlogstijd toch met argwaan bekeken, om het onderkoeld te zeggen, als het om een verhouding gaat met 'de vijand'.

Deze relaties tasten niet alleen tijdens, maar ook vooral na de oorlog, onze stereotype beelden aan over de vijand. Want het is opvallend dat de vrouwen en de meisjes, en ook vaak hun familie, in de jongen die het voorwerp van de verliefdheid is, niet de soldaat, maar het individu zien, vaak wel met op de achtergrond het idee, dat hij anders is dan zijn kameraden, die wél typische Duitse soldaten zijn. De uitzondering op de regel dus. Daarmee wordt de scheiding tussen 'wij' en 'zij' die in oorlogstijd van levensbelang is, in sommige gevallen opgeheven en dat is op z'n minst verwarrend.

De Duitse soldaat als minnaar tast ook onze opvatting aan, dat alle Duitse soldaten massamoordenaars waren, in elk geval in aanleg, mochten zij nog niet daadwerkelijk bij moorden betrokken zijn geweest. De liefdesrelaties tasten ook het beeld aan, dat de bevolking in de door Duitsland bezette landen zich massaal en heldhaftig tegen de vijand heeft verzet, een beeld dat zeker in de eerste jaren na de oorlog gekoesterd werd om de schaamte over de nederlaag en het eigen weinig heldhaftige gedrag er onder te kunnen houden. De afwijzing van deze vrouwen en meisjes en van hun kinderen moest helpen om de zaak simpel en helder te kunnen houden. Nuanceringen in de stereotype denkbeelden waren niet welkom, vlak na de oorlog niet en vaak nu nog niet. Toch is dat nu net wat wij van de geschiedenis van deze liefdesrelaties kunnen leren. Begrip en aanvaarding van de werkelijkheid van deze relaties en hun betekenis kunnen bijdragen aan het publiek verwerken van de oorlog. En het wordt bovendien hoog tijd, dat aan deze vrouwen en kinderen recht gedaan wordt.

Gonda

INTERNATIONAAL

Duitse vluchtelingen-kinderen in Denemarken 1945-1949 en emigratie naar Engeland

De Deense historica Kirstin Lyloff heeft onderzoek gedaan naar de lotgevallen van Duitse kinderen die als vluchtelingen in Denemarken en in Engeland werden opgenomen. Hieronder volgt een samenvatting van haar lezing over dit onderwerp, gehouden op een conferentie in september 2004 op de universiteit van Reading in Engeland.

Het historisch kader

In januari 1945 begon het Russische leger aan de opmars naar het westen, waarbij grote delen van de Baltische landen, behalve een smalle kuststrook, bezet werden. Ook de Duitse gebieden, Oost-Pruisen, Pommeren en Danzig, dreigden onder de voet gelopen te worden. De Duitse bevolking sloeg massaal op de vlucht en de veiligste manier om te ontkomen was per boot over de Baltische zee. Op deze manier bereikten ongeveer 2 miljoen Duitsers de westelijke havens van Duitsland. De toestroom veroorzaakte een grote chaos in de havens die hier niet op berekend waren en daarom werd een kwart miljoen vluchtelingen naar Deense havens doorgestuurd.

Vluchtelingen in Denemarken

De Deense autoriteiten protesteerden heftig tegen deze invasie van buitenlandse vluchtelingen en deden tevergeefs een beroep op het internationale recht dat zo iets niet toestond. De overheid weigerde elke medewerking aan de opvang, waardoor de Duitse bezettingsmacht zich genoodzaakt zag onderdak, kleding en voedsel van de Deense bevolking af te dwingen. De gezondheidstoestand van de vluchtelingen, vooral die van de (kleine) kinderen, was over het algemeen heel slecht. De Duitse autoriteiten verzochten de Deense Medische Associatie om medische verzorging, indien nodig zelfs in ziekenhuizen. Aanvankelijk stemde men erin toe, mits de omstandigheden van de Denen in Duitse gevangenschap verbeterd zouden worden en de 2000 Duitse politieagenten die in september 1944

gevangen genomen waren, naar Denemarken zouden mogen terugkeren. De onderhandelingen liepen op 25 maart 1945 vast, omdat de Deense dokters massaal weigerden de Duitse vluchtelingen te behandelen. In 1945 stierven meer dan 13.000 vluchtelingen, waarvan 7.000 kinderen onder de vijf jaar. Dat was een derde van het totaal aantal jonge kinderen.

Op 4 mei 1945 gaven de Duitse troepen in Denemarken zich over en vanaf die dag waren de vluchtelingen geheel afhankelijk van de Deense

overheid. De Britten hadden aanvankelijk het plan om de Duitsers naar hun eigen land terug te laten gaan, eventueel zelfs te voet, maar in juli 1945 liet men dit plan varen en werd besloten, dat de vluchtelingen voor onbepaalde tijd in Denemarken zouden blijven. Zij waren opgenomen in interneringskampen, compleet met bewakers en prikkeldraad. De levensomstandigheden lieten zeer te wensen over. Er was gebrek aan voedsel, waarvan vooral de kleine kinderen de dupe werden.

De Deense autoriteiten drongen er bij de bezettingsmachten in Duitsland op aan om de vluchtelingen toe te staan naar Duitsland terug te keren en om in hun respectievelijke zones opvang te regelen. De gebieden in het oosten, die voor de oorlog bij Duitsland hoorden, waren nu echter in handen van de Polen en de Russen en terugkeer naar die gebieden was dus niet mogelijk. De nog daar wonende Duitsers werden juist door de Poolse en Russische autoriteiten uit hun territorium verjaagd. De Denen slaagden er pas in 1947 in om de Geallieerden te overtuigen en de meeste Duitse vluchtelingen

(Vervolg op pagina 12)

INTERNATIONAAL

(Vervolg van pagina 11)

vertrokken naar de Franse en de Engelse bezettingszone. De Russen waren bereid 100.000 vluchtelingen op te nemen, maar de onderhandelingen daarover liepen vast en er vertrokken er uiteindelijk maar 36.000. De meeste Duitsers waren zeer bevreesd naar de Russische zone te reizen, vanwege de verhalen over de wreedheden die de Russische soldaten tegen de Duitse bevolking begaan hadden – en die ze soms zelf aan den lijve ondervonden hadden. De Denen gaven hun echter geen enkele keuze en dwongen hen te vertrekken. Er is uit onderzoek gebleken dat de terugkerende Duitse vluchtelingen hoogstwaarschijnlijk geen narigheid overkomen is.

Het hangt van de bereidheid van een volk af of het in staat is een groot aantal vluchtelingen op te vangen. En wat de Duitse vluchtelingen betreft was er bij de Denen na 5 jaar oorlog en bezetting geen enkele bereidheid tot helpen. Ter vergelijking: in Zweden verbleven op 8 mei 1945 175.000 vluchtelingen, waaronder 70.000 Finse kinderen. Nergens blijkt dat de opvangtaak voor de Zweden enig probleem opleverde, opvang was vanzelfsprekend en werd met liefde uitgevoerd. Dat de nationaliteit van de Duitse vluchtelingen de belangrijkste reden voor de Denen was om hulp te weigeren of met tegenzin te verlenen blijkt uit het feit, dat in diezelfde eerste naoorlogse jaren kinderen uit Nederland, België, Frankrijk, Noorwegen, Finland en Polen voor zomerkampen werden uitgenodigd, om hun te laten bekomen van de traumatische ervaringen die ze tijdens de oorlog hadden opgedaan. Dat Duitse kinderen ook heel wat meegemaakt hadden zagen de Denen niet, wilden en konden ze niet zien. Deze kinderen werden zoveel mogelijk van de Deense bevolking weggehouden, elk contact met Duitse vluchtelingen was zelfs bij wet strikt verboden!

Kinderen

Van de Duitse vluchtelingen waren er een 80.000 jonger dan 15 jaar. Het is niet bekend hoeveel van deze kinderen zonder begeleiding van ouders of naaste familieleden in Denemarken verbleven. De schattingen lopen uiteen van 5000 tot 10.000, en het is aannemelijk dat 10.000 het dichtst bij de waarheid ligt. De centrale registratie van de vluchtelingen was zeer onvolledig. In de grote kampen waren speciale barakken voor kinderen ingericht, waarin tussen de 80 en 100 kinderen verbleven. Er waren ongeveer 100 van dergelijke grote kampen. Daarnaast waren er in Sealand, Lolland en in het zuidelijk deel van Jutland aparte kinderkampen opgezet. In de grote kinderkampen – Kastrupfortet, Berritzgaard, Hohenwarte en Vingsted – verbleven honderden kinderen. In de kleinere kampen – Kregme, Ølsted, Als en Kolding – werden 30 tot 100 kinderen opgevangen. In deze kleinere kampen hadden de kinderen het over het algemeen beter dan in de grotere, omdat er geen prikkeldraad en bewaking was en enig contact met de plaatselijke bevolking mogelijk was en ook oogluikend werd toegelaten.

Kinderen zonder begeleiding

Hoe kwam het dat er kinderen in de Deense kampen verbleven zonder ouders of naaste verwanten? Kinderen die in de Duitse gebieden in kampen van de Kinderlandverschickung aanwezig waren, werden als groepen naar Denemarken vervoerd. Ook kinderen uit kindziekenhuizen kwamen als groep aan. Er waren nogal wat kinderen die tijdens hun vlucht uit de Duitse gebieden hun ouders en verwanten kwijt geraakt waren of waarvan de begeleiders tijdens de bootreis of in het opvangkamp gestorven waren. Het kwam in 1945 en 1946 geregeld voor dat de bevolking van het ene kamp naar het andere werd overgeplaatst, waarbij zieke vluchtelingen achtergelaten werden. Kleine kinderen raakten makkelijker 'verloren' dan grotere, omdat zij zichzelf niet konden identificeren en de centrale registratie grote hiaten vertoonde.

(Vervolg op pagina 13)

INTERNATIONAAL

(Vervolg van pagina 12)

Er is een onbekend aantal Duitse kinderen daadwerkelijk verdwenen. Het kan zijn dat zij, zonder dat zij geïdentificeerd konden worden doodgegaan waren en als 'onbekend' zijn begraven. Een aantal kinderen werd, ondanks het officiële verbod, door Deense families in huis genomen en dook jaren later weer op. In juli 1945 werd nog eens nadrukkelijk per politie-decreet vastgelegd, dat kinderen die illegaal geadopteerd waren naar de opvangkampen teruggebracht moesten worden, maar lang niet alle kinderen kwamen ook inderdaad terug. De order werd nog enkele malen herhaald, maar bij het verstrijken van de tijd werd er nauwelijks meer acht op geslagen dat sommige Deense families deze order eenvoudig negeerden. Uiteindelijk zijn er 11 Duitse kinderen voorgoed in Denemarken gebleven. Zij ontvingen na verloop van tijd de Deense nationaliteit.

Psychische problemen

Het is overduidelijk dat de Duitse vluchteling kinderen een aantal traumatische ervaringen hebben opgedaan tijdens hun vlucht voor het Russische leger uit. Er was angst, ook bij de volwassenen; ze moesten alles achterlaten; de reis verliep chaotisch; rondom vielen doden en gewonden door beschietingen en bombardementen; de schepen lagen soms onder vuur en werden later doorgestuurd naar Denemarken, waar ternauwernood hulp geboden werd en dan nog onder dwang van de Duitse bezettingsmacht. De omstandigheden in de kampen waren ronduit slecht, waarbij nog kwam dat de vluchtelingen opgesloten zaten en bewaakt werden. Het is aannemelijk dat al deze ervaringen een voedingsbodem waren voor latere psychische problemen, bekend als post-traumatische stress disorde. Hier is echter nog nooit onderzoek naar gedaan en uit die eerste naoorlogse jaren is niets over dit soort problemen bekend. Hoewel er in Denemarken dus wel erkenning was voor wat kinderen in andere Westeuropese landen hadden meegemaakt, fysiek en psychisch, zoals blijkt uit de voor hen georganiseerde zomerkampen, bleef deze erkenning voor de traumatische ervaringen van de Duitse kinderen achterwege.

Opvang in Engeland

Tussen 1946 en 1948 hebben diverse regeringen en charitatieve instellingen er zowel bij de Denen als bij de Duitsers op aangedrongen, Duitse weeskinderen naar het buitenland te laten emigreren. Al deze verzoeken werden afgewezen. Alleen de Wereldraad van Kerken kreeg toestemming om 55 Duitse kinderen onder te brengen in de kindertehuizen van de Engelse National Children's Home and Orphanage (NCHO). Voorwaarde was, dat 'zij er slecht aan toe waren en óf wezen óf kinderen van Lutherse dominees waren'. De overeenkomst werd bevestigd in een brief van 16 januari 1947. Daarin stond ook de zinsnede, dat het doel van het verblijf in Engeland zou zijn de kinderen een Engelse opvoeding te geven, waardoor zij, bij hun terugkeer naar Duitsland of Oostenrijk 'hun landgenoten zouden kunnen heropvoeden'.

(Vervolg op pagina 14)

INTERNATIONAAL

(Vervolg van pagina 13)

De bedoeling was dat de kinderen 5 tot 6 jaar onderwijs zouden volgen aan een Engelse Grammarschool, tot het A-niveau. Mochten kinderen niet naar Duitsland kunnen terugkeren, dan mochten zij in de UK blijven.

Bij hun aankomst werden de 55 kinderen een maand lang in hetzelfde kindertehuis ondergebracht. Daarna werden zij over verschillende tehuizen verspreid. De NCHO had een Duitse dokter in dienst genomen die deze kinderen zou begeleiden tijdens hun verblijf in de UK. De kinderen hadden het in Engeland stukken beter dan in de vluchtelingenkampen in Denemarken. De allereerste morgen kregen ze een ei bij het ontbijt, een luxe die ze drie jaar lang niet gekend hadden. Navrant is, dat deze eieren waarschijnlijk uit Denemarken afkomstig waren! Ze kregen een warm bad, ook al zo'n ongekende luxe. Twee kinderen die de hoognodige medische verzorging in Denemarken onthouden was, werden geopereerd en konden herstellen. Alle kinderen kregen gedurende hun verblijf goed voedsel, goede kleren en zelfs zakgeld dat ze naar eigen goeddunken mochten besteden. De meesten kregen zelfs een fiets.

Toch was deze actie geen succesverhaal. De meeste kinderen gingen na 2 tot 4 jaar naar Duitsland terug. Degenen die langer bleven bereikten geen van allen het A-niveau op school en van bekwaamheid tot her-opvoeding van landgenoten bij hun terugkeer naar het vaderland was al helemaal geen sprake.

De Denen hadden kinderen naar Engeland gestuurd zonder acht te slaan op de bedoeling van het emigratieplan. Ze wilden ze gewoon kwijt. Zo kwamen er kinderen die ook in hun eigen taal nog niet konden lezen en schrijven. Hun start was daardoor zo slecht, dat succes wel moest uitblijven. Sommigen waren intelligent genoeg, maar konden in die paar jaar hun achterstand niet inlopen. De NCHO had bovendien het taalprobleem schromelijk onderschat. De kinderen die als enig Duits kind in een tehuis verbleven, leerden het Engels aanzienlijk vlugger dan degenen die met enkele andere Duitse kinderen in hetzelfde tehuis waren ondergebracht. Maar zij verleerden vaak hun moedertaal, wat bij hun terugkeer naar hun familie in Duitsland voor grote problemen zorgde.

Gedragsproblemen

De kinderen waren rusteloos en vertoonden een sociaal gedrag, dat tijdens hun vlucht en in de kampen nodig geweest was om te overleven, maar dat nu, in de rustige omgeving van Methodistische Engelse kindertehuizen ongewenst was. De staf ondervond problemen in de communicatie, niet alleen omdat de kinderen taalproblemen hadden, maar ook omdat zij emotioneel contact uit de weg gingen. In sommige tehuizen ontstonden 'gangs' van oudere kinderen die jongere schrik aanjaagden. Aandacht voor wat de kinderen aan traumatische ervaringen hadden opgedaan was er nauwelijks. In de rapporten komen hier en daar anti-Duitse opmerkingen voor bij kinderen die het erg bont maakten.

Uiteindelijk bleven er 13 kinderen definitief in de UK. Zij waren onrustig, instabiel en konden moeilijk werk vinden. De meesten hadden geen familie meer in Duitsland, en de paar kinderen die broers of zusjes hadden die elders in de UK verbleven, hadden toch heel weinig contact met hen. Vier kinderen emigreerden.

Kirstin Lyloff verbaasde zich aan het eind van haar onderzoek erover, dat alle door haar bestudeerde kinderen, op één na – een psychisch gestoord kind-, uiteindelijk normale burgers geworden zijn, zowel in Duitsland als in de UK en geen sociale outcasts of criminelen.

Gonda

Boeken

Geen schuld, wel straf

Bas Kromhout: Fout geboren. Het verhaal van kinderen van foute ouders. Contact, 213 blz. EUR17,90

Jolande Withuis

Je zult een kind zijn van 'foute ouders'. Wie een foto ziet, voorjaar 1945, van een moeder met twee kinderen die op straat te kijk staan achter het bord: 'Ik ben een landverrader' begrijpt waarom levensverhalen van deze kinderen vaak in het teken staan van stigmatisering, schaamte, schuldgevoelens en loyaliteitsconflicten.

Anderhalf jaar geleden schreef Bas Kromhout in het Historisch Nieuwsblad na een enquête onder leden van Herkenning, de vereniging van kinderen van 'foute ouders', een artikel over deze groep. Op basis van hetzelfde materiaal, aangevuld met interviews en gegevens uit de vakliteratuur, verscheen nu van zijn hand Fout geboren, een uitstekend geschreven boek vol gruwelverhalen.

Na de geallieerde overwinning zijn de kinderen van collaborateurs van hot naar her gesleept. Soms vluchtten ze al na Dolle Dinsdag met hun ouders naar Duitsland. Anderen raakten na mei 1945 gescheiden van hun ouders, omdat die werden opgesloten. De kinderen werden in tehuizen 'heropgevoed', ze kwamen in pleeggezinnen, sommigen zijn zelfs samen met hun ouders in een kamp opgesloten. Haast altijd kwam de haat van de omgeving ook op hun hoofd terecht. 'Niet de schuld, wel de straf', heet een van de eerste egodocumenten uit deze kring. Voor na de oorlog geboren kinderen was de oorzaak van die haat soms een raadsel, omdat het verleden thuis werd verzwegen. Veel herenigde gezinnen waren meer verbonden door een vijandige verhouding tot de buitenwereld dan door liefdevolle onderlinge relaties.

Fout geboren is een aangrijpend boek, dat helaas aan kracht verliest in de slotdelen, waar feitelijke wederwaardigheden plaats maken voor verwijt en rancune. Het claimen van smartengeld, excuses en rehabilitatie roept tegenvragen op. Nadat Nederland rond 1970 had kennis gemaakt met het concentratiekampsyndroom, meldden zich al spoedig allerhande 'kinderen' met psychische klachten die het gevolg leken te zijn van een ouderlijk oorlogsverleden: de joodse naoorlogse generatie, verzetskinderen en NSB-kinderen; vaak samengevoegd als 'tweede generatie'. Die trauma-hausse heeft behalve nuttige inzichten ook een slachtoffercultuur opgeleverd - een verwijtend wijzen naar de buitenwereld dat ook in Fout geboren valt te constateren. Het gebrek aan inzicht in waaróm NSB'ers en SS'ers werden gehaat, is pijnlijk. Maar krijgen we hier niet vooral een beeld van diegenen die al hun levensproblemen toeschrijven aan de oorlog van hun ouders? De organisatie Herkenning vertegenwoordigt een beperkt deel van de honderdduizenden 'foute kinderen', van de vragenlijsten kwam maar een deel terug en de non-respons is niet geanalyseerd.

Ook het gebruik van interviews ter reconstructie van dit verleden is gecompliceerd. Voor deze groep kenmerkende psychische klachten zijn nu juist een achterdochtige levenshouding en gevoelens van schaamte en vijandigheid. Men ervaart zichzelf snel als afgewezen en neigt ertoe die afwijzing toe te schrijven aan een veroordeling door de omgeving van de ouderlijke keuze. Dat is precies de toon van veel verhalen in Fout geboren. De buitenwereld lijkt sedert 1945 onveranderlijk vijandig. Realiteit of perceptie? Je zou het willen weten. Maar als de perceptie inderdaad vertekend zou zijn, spreekt dat het bestaan van psychische problemen niet tegen maar wijst het daar juist op.

Eigen schuld!

Een reactie van Cuny Holthuis op de bespreking van Jolande Withuis

Mei 2004 kwam het boek: "Fout geboren: het verhaal van kinderen van foute ouders" van Bas Kromhout uit. Kromhout – redacteur bij het Historisch Nieuwsblad - schreef dit boek naar aanleiding van een enquête die dit blad onder leden van Herkenning heeft gehouden. Het boek is prettig geschreven en geeft een goed overzicht over wat ons allemaal is overkomen. De

(Vervolg op pagina 16)

Boeken

(Vervolg van pagina 15)

feiten die in het boek staan zijn niet nieuw, maar de persoonlijke verhalen van lotgenoten laten nog eens schrijnend zien wat de gevolgen zijn geweest van de naoorlogse situatie.

Heeft zo'n boek – 60 jaar na de oorlog - nog zin? Brengt het nog iets nieuws en wordt er nu anders gedacht door kinderen van foute ouders over wat er met hen is gebeurd dan pakweg 20 jaar geleden? Wat mij opviel is dat er door de geïnterviewden gesproken wordt over de behoefte aan erkenning, aan excuses en zelfs financiële genoegdoening voor het leed dat ons als kinderen is aangedaan. Ik was dan ook benieuwd hoe het boek in de pers besproken zou worden en hoe men daar binnen Herkenning over denkt. Zou er nu eindelijk ruimte zijn om dit stuk geschiedenis eens vanuit een andere kant te bezien en ook netjes af te kunnen sluiten?

Je zou zeggen dat de tijd daar wel rijp voor zou zijn, vele anderen door de oorlog gedupeerden zijn ons daarin voorgegaan.

Maar het bleef stil, op een recensie in het NRC Handelsblad na van Jolande Withuis, medewerkerster van het NIOD. En die recensie zou misschien een aanwijzing kunnen zijn waarom er geen reacties kwamen.

Mevrouw Withuis vindt het een goed geschreven en aangrijpend boek voorzover het de feiten betreft. Maar het boek verliest aan kracht omdat aan het slot de feiten plaats maken voor verwijt en rancune nl. het claimen van smartengeld, excuses en rehabilitatie.

Deze houding maakt volgens haar deel uit van de slachtoffercultuur die sinds de jaren zeventig van de vorige eeuw is ontstaan bij de kinderen van allerhande slachtoffers van WO II. Zij vindt dat er bij de geïnterviewde kinderen in het boek van Kromhout sprake is van een verwijtend wijzen naar de buitenwereld en een pijnlijk gebrek aan inzicht waarom NSB-ers en SS-ers zo gehaat werden. En vervolgens denkt ze dat dit waarschijnlijk komt omdat deze kinderen al hun levensproblemen als een gevolg zien van de oorlog van hun ouders.

Ook kun je niet afgaan op wat deze kinderen in de interviews hebben gezegd: door wat ze hebben meegemaakt voelen ze zich nu eenmaal snel afgewezen en zijn ze geneigd om die afwijzing als het gevolg te zien van de veroordeling van de omgeving van hun ouders.

Voor hen is de buitenwereld sinds 1945 onveranderlijk vijandig!

De opvatting van mevrouw Withuis vraagt om een weerwoord – zeker omdat het hier om de mening van een medewerker van het NOID gaat.

Want wat zegt ze eigenlijk precies in dit artikel? Laten we haar redenering - even kort samengevat - volgen:

Kinderen van foute ouders hebben vreselijke dingen meegemaakt als gevolg van het gedrag van hun ouders in de oorlog en zijn daardoor vaak ernstig beschadigd. Omdat ze beschadigd zijn, zien ze de buitenwereld door vijandige ogen en zijn ze niet in staat om de realiteit te zien – bijv. waarom NSB-ers en SS-ers zo werden gehaat na de oorlog.

Door die rancune gaan ze nu – in het voetspoor van andere tweede generatie oorlogsslachtoffers – ook om rehabilitatie en schadevergoeding roepen.

Ik vind deze redenering op twee punten zeer bedenkelijk:

Ten eerste zijn volgens haar beschadigde mensen niet in staat om een reëel oordeel te geven over hun omgeving en voor hun belangen op te komen. Als ze dat toch doen wordt dat zo beïnvloed door hun beschadiging dat je het niet serieus hoeft te nemen. Dit is de bekende cirkelredenering die een wetenschapper onwaardig zou moeten zijn.

Ten tweede maakt ze een fout waarvan ik dacht dat die nou echt verleden tijd was: kinderen van foute ouders zouden toch moeten begrijpen en accepteren dat foute Nederlanders zo gehaat waren. Volgens mij staat nergens in het boek dat de volwassen kinderen van nu dat niet begrijpen. Waar het om gaat is dat ze als kinderen ten onrechte een hoop ellende en onrecht over zich heen hebben gehad en dat sommigen vinden dat dit ook wel eens officieel erkend zou kunnen worden.

Maar als dit de wijze is waarop er nog steeds naar ons gekeken wordt en dan nog wel door een medewerker van het NIOD, dan hebben we als Herkenning nog wel wat te doen.

Cuny Holthuis

Boeken

Nog wat commentaar op de recensie van Jolande Withuis van 'Fout geboren' van Bas Kromhout.

De trauma-hausse, zoals Jolande Withuis het noemt in haar recensie, is een onderwerp dat ze uitgebreid heeft bestudeerd en besproken in haar boek "Erkenning. Van oorlogstrauma naar klaagcultuur". Tot op zekere hoogte heeft ze wel gelijk maar of de slachtoffercultuur waarin verwijtend wordt gewezen naar de buitenwereld de 'rancune en het verwijt' van de mensen die in het boek van Bas Kromhout aan het woord komen afdoende verklaard, betwijfel ik.

Inderdaad is in het boek een minderheid aan het woord en sommigen daarvan hebben een niet erg brede kijk op de historische achtergronden van hun ervaringen en levensgeschiedenis. Dat is inderdaad soms pijnlijk, voor anderen, en voor henzelf. Je zou ze een diep (genoeg) historisch inzicht gunnen waarmee ze zich van de last van de rancune en het uitzichtloze verwijt zouden kunnen bevrijden. Ik heb me echter vaak verbaasd over het soms regelrechte verzet tegen kennis van de geschiedenis zoals ik dat bij veel mensen bij Herkenning ben tegengekomen.

Maar hoeveel ruimte was er nu eigenlijk de afgelopen zestig jaar voor de kinderen van collaborateurs om niet alleen de geschiedenis van hun ouders maar ook die van de bredere context van de collaboratie en de daadwerkelijke politiek van de nazi's te integreren in hun bestaan? Of om wat explicieter te zijn, in hun identiteit? Wat konden zij met de geschiedenis van een regime waar de grootste psychologen, sociologen, filosofen en historici vaak hun leven lang mee bezig geweest zijn om het dan nog niet te kunnen bevatten? Zelfs ons nationale onderzoeksinstituut het NIOD, heeft, met alle mogelijke welwillendheid, zestig jaar nodig gehad om naar de geschiedenis van die kinderen te kunnen gaan kijken.

Beetje flauw argument misschien, maar ik vraag me wel eens af hoe het me vergaan zou zijn als ik wat ouder was geweest en in de beginjaren zeventig geschiedenis had gestudeerd. Had ik dat wel gedaan? Hoe zou het toen geweest zijn om me met kennis van zaken rekenschap te geven van de betrokkenheid van mijn familie?

Zelfs Hans Wiegel had lang haar in die tijd toen niemand ervan opkeek dat een VVD'er serieus voor een verkapte fascist werd uitgemaakt. Goed was ontzettend in de mode en met fout snoot iedereen zijn neus. De oude herdershond van m'n buurjongen mocht niet mee naar de dierendag op school omdat ie Duits was en dat is geen grap.

Zelfs in de jaren '80 toen ik studeerde was de vervreemding van mijn leeftijdsgenoten al groot. De collaboratie en het nazi-regime bestudeerde je om te weten wie er allemaal fout was, niet om te begrijpen. Want dat was vergeven en dat was fout. En aangezien m'n familie al fout was ging het wat hen betrof allemaal flink de verkeerde kant op. Bovendien wilde ik dan ook nog weten hoe het de kinderen van die mensen was vergaan, en dat waren helemaal

(Vervolg op pagina 18)

Boeken

(Vervolg van pagina 17)

problematische verhalen, dus van gezellig meedoen was geen sprake meer. En misschien verbeeld ik het me maar ik had toch ook de indruk dat ze me een beetje raar aankeken omdat ik uit een familie van massamoordenaars bleek te komen.

Ach, misschien viel dat allemaal wel mee. De ergste vervreemding kwam vooral doordat ik al die prettige vanzelfsprekendheden: die is goed en die is fout, die is leuk en die is mis, dat is mooi en dat is lelijk, enz. opeens niet meer met ze deelde. Ik zag er opeens de armoe van. Maar los van de omstandigheid dat ik me op incurante onderwerpen richtte waar geen eer mee te behalen viel en dus wat alleen kwam te staan heeft de grote geschiedenisvraag zelf: 'hoe is het in godsnaam allemaal mogelijk geweest?' me nog in de grootste problemen gebracht. Dat de misdaden, de moord, zo lang en zo expliciet uit het collectieve bewustzijn, het geweten, is gehouden, d.w.z. als daad van de ander, van de foute ander, kan ik me wel indenken. Daar kan ik me wel druk om maken maar als ik de keus had gehad dan had ik er ook niks mee te maken willen hebben. Dan was ik mooi goed gebleven.

Maar je de vraag echt te moeten stellen: 'hoe dit kon?' en het over de jaren langzamerhand steeds beter begrijpen is pas echt verontrustend, vervreemdend en verwarrend.

Gelukkig ben ik van de meest vrijgestelde generatie van na de oorlog, ik mocht eindeloos studeren, studies erbij doen en het rustig voor een jaartje buitenland onderbreken om wat bij te komen. Ik heb het uitgeleefd zullen we maar zeggen. Mijn moeder kon dat niet. Die was niet in de omstandigheid. Zij was, als kind van een NSB'er niet verwijtend of rancuneus, dat hield ze eronder. En ze was bang, bang voor de mensen die het te weten zouden komen. Daar had ze het drukker mee dan met verwijten en rancune.

Maar die had ik haar eigenlijk wel gegund. Als nuttige fase, als stap verder, als begin van een lang verhaal en als realiteitstest van haar omgeving.

'Realiteit of perceptie?, je zou het willen weten', vraagt Jolande Withuis naar aanleiding van de veronderstelde vijandigheid die de door Kromhout geïnterviewde mensen ervaren of hebben ervaren. En de onderliggende vraag is of het beeld dat deze groep geeft ook geldt voor anderen met deze levensgeschiedenis.

Dat deze groep nooit erg veel ruimte gehad heeft om tot een evenwichtige zelfreflectie te komen, een reflectie die o.a. gebaseerd kan worden op grondig historisch onderzoek naar de ervaringen van de families van collaborateurs (lotgenoten), is iets dat ze wat mij betreft veel duidelijker had kunnen vaststellen in haar bespreking.

Ik denk dan ook niet dat kinderen van foute ouders nu zo'n sterke bijdrage hebben geleverd aan de klaagcultuur die zij in haar recensie signaleert. Integendeel, ik denk dat de meerderheid er voornamelijk het zwijgen toe heeft gedaan. Het zwijgen dat ze is opgelegd. Ondertussen maakt Jolande Withuis zich wel degelijk sterk voor de 'kinderen van'. Al was het maar omdat ze het boek recenseert en zich de vraag: 'Realiteit of perceptie?, je zou het willen weten', oprecht stelt. Zij is een van de medewerkers van het NIOD die ervoor heeft gezorgd dat het onderzoek dat een antwoord kan geven op die vraag gestart wordt.

Paul Mantel

Boeken

Met alle geweld. Botsingen en tegenstellingen in burgerlijk Nederland.

Evelien Gans, Joh Houwinck ten Cate, e.a. red.

Nederlanders houden niet van oorlog en geweld. Liever proberen ze conflicten te vermijden. Daarom kwam de Tweede Wereldoorlog ook zo hard aan in het neutrale Nederland. Een groep vooraanstaande historici schreef over de omgang met geweld in Nederland. De bundel 'Met alle geweld' is een cadeau voor de directeur van het Nederlands Instituut voor Oorlogsdocumentatie, Hans Blom, die eerder dit jaar 60 werd. De conclusie van de bundel: het wordt tijd dat Nederland zijn naïviteit verliest.

'Toen werd het levensgevaarlijk en trokken we terug...' Volgens emeritus-hoogleraar Herman von der Dunk typeert deze uitspraak de Nederlandse houding ten opzichte van geweld. Von der Dunk, die het openingsartikel van 'Met alle Geweld' schreef, vond de uitspraak in een legerbericht uit de meidagen van 1940.

Rust en vrede

Von der Dunk zet met zijn artikel de toon voor de rest van de bundel. De historicus wijst op de geschiedenis van Nederland, die gekenmerkt wordt door relatief weinig geweld. Alleen het ontstaan van de Republiek was vrij bloedig. Daarna was het vooral zaak de handelsbelangen veilig te stellen. En die waren gebaat bij rust en vrede. Als er al oorlog werd gevoerd, dan deden de Hollanders het liever niet zelf. Von der Dunk: 'In de 17de eeuw kenden wij ook wel het nodige geweld, maar daarbij maakten we gebruik van huurlegers.' In Nederland had het leger, behalve de marine, nauwelijks aanzien. 'Wij kennen niet die typische deugden van een soldaat: dapperheid, sterven voor je vaderland- dat telde hier niet.'

Breuk

Het is de Tweede Wereldoorlog die bruto een einde maakte aan de illusie van geweldloosheid. Tot dan toe voerde Nederland een neutraliteitspolitiek. Von der Dunk:

'De Tweede Wereldoorlog is daarom ook langer dan in andere landen in het hele bewustzijn aanwezig geweest. Het was een breuk. Nederland is eigenlijk in 1940 pas volledig de 20ste eeuw binnengetrokken.'

Toch heeft de schok van de Tweede Wereldoorlog niet geleid tot een andere koers. Ook na de oorlog keerde Nederland terug naar geweldloosheid, al was het wel onder Amerikaanse vlag. Von der Dunk: 'De Verenigde Staten zijn de grote broer, die beslissen. Zij nemen de riskante beslissingen, die wij dan niet hoeven te nemen. Zouden we ons onafhankelijker opstellen, dan leidt dat alleen maar tot moeilijkheden en trammelant.'

Srebrenica

Een voorbeeld bij uitstek van de Nederlandse houding is het drama-Srebrenica. Duizenden moslimmannen verdwenen en bleken uiteindelijk te zijn omgebracht. Von der Dunk: 'Daaruit blijkt nog weer eens onze onwennigheid en weerloosheid wanneer we worden geconfronteerd met bruto geweld.'

Ook in de Nederlandse politiek zit de afkeer van geweld ingebakken. Politici, werkgevers en werknemers streven naar consensus. De overheid, en bij uitstek de politie willen gezien worden als 'een vriend'. Maar dit beleid leidde er toe dat er juist meer geweld ontstond. NIOD-directeur Hans Blom: 'Je ziet het in de jaren '60 beginnen. Uit angst als 'fascistisch' afgeschilderd te worden, laat de overheid meer toe. Juist doordat ze terughoudend optreedt, krijg je meer spontane ervaringen van geweld.' Blom noemt als voorbeeld de krakersrellen in de jaren '80 en de omgang met voetbalvandalen.

Problemen

Deze houding brengt de overheid de laatste jaren steeds meer in de problemen. De gevolgen van de terreuraanslagen van 11 september 2001, het wereldwijde terrorisme, de oorlog in Irak en de globalisering raken ook Nederland. De criminaliteit op straat neemt toe en er zijn problemen met allochtone jongeren. Volgens Von der Dunk worden die problemen deels veroorzaakt door de wens 'het pratend op te lossen.'

'We zitten nu een beetje met de brokken van dat vreedzame, naïeve geloof in consensus. Dat kon ons decennialang beschermen, maar nu kan dat niet meer. Daar komt ook de roep om een strengere overheid uit voort.'

Beschaving

Het wordt volgens Von der Dunk tijd dat Nederland het bestaan van geweld accepteert. 'In andere landen zit dat veel meer in de mentaliteit gebakken: je hebt nu eenmaal te maken met gewelddadigheid.' Al kun je aan de andere kant ook zeggen dat het een teken van beschaving is als je een conflict met praten kunt oplossen.

Boeken

Anoniem: Een vrouw in Berlijn

Dagboekantekeningen van april tot juni 1945

Uitg. Cossee, Amsterdam, 2004,

ISBN 90 5936 0311/NUR 320

De vrouw die in deze dagboekantekeningen aan het woord komt, hanteert de pen vaardig en kijkt met kritische ogen de wereld in. Ze beschrijft – onderkoeld – wat in de laatste oorlogsmaand en de eerste twee maanden daarna door gewone burgers zoals zij in Berlijn ervaren is. Geen boek om vrolijk van te worden, maar indringend en een 'must' om ons beeld over 'de oorlog' te nuanceren.

Dit boek werd al in 1954 in de VS in vertaling uitgegeven en een jaar later volgden edities in een aantal andere landen, waaronder Nederland. De heruitgave heeft in Duitsland nogal wat stof doen opwaaien, een onbevooroordeelde kijk op dit boek blijkt uitermate lastig te zijn. Nog steeds. In het nawoord gaat Christoph Buchwald daar uitgebreid op in en geeft blijk van zijn waardering voor dit getuigenis van een Berlijnse vrouw.

Daarom verbaast me die zin op de voorflap 'In het dagboek ontbreekt elk spoor van het zelfmedelijden waaraan de Duitsers na de nederlaag in 1945 leden;', kennelijk en hopelijk door iemand anders geschreven. En ik vraag me af – en denk het antwoord te weten - wat er met haar relaas gebeurd was als ze wél – en mijns inziens volkomen terecht! – medelijden gehad had met zichzelf en de andere vrouwen van Berlijn, vanwege het seksuele geweld dat op hen losgelaten werd.

Ik denk aan de (Moslim)vrouwen in Bosnië die door Servische soldaten systematisch verkracht werden als strategisch onderdeel van de oorlogvoering. Zij kregen wereldwijd sympathie, hun traumatische ervaring werd erkend, er werd hulp gestuurd. Dit gebeurde vóór de heruitgave van het dagboek van de Berlijnse vrouw. Waarom krijgt zij dan van de voorflapschrijver geen onbevooroordeeld begrip? Wat was haar situatie nu anders dan die van de Bosnische vrouwen? Of speelt onbewust de schuldvraag mee, alsof álle Duitsers Hitlerfans waren; déze vrouw in elk geval niet. De Bosnische vrouwen waren in de ogen van de Servische soldaten net zo collectief schuldig als de Duitse vrouwen in die van de Russische. Maar misschien kijken ónze ogen onbewust nog steeds anders – de Balkan ligt ver weg, het was onze oorlog niet, terwijl we met de door de Duitsers gevoerde oorlog wél te maken hebben (gehad).

Ik denk ook aan een vraaggesprek dat enige jaren geleden op de radio uitgezonden werd naar aanleiding van de heruitgave van een boek dat door een van de vrouwen van Ravensbrück vlak na de oorlog werd gepubliceerd. In de heruitgave wordt vermeld dat de Russische soldaten die het kamp bevrijdden de aanwezige vrouwen verkracht hebben. Gevraagd werd waarom deze passages in de eerste uitgave ontbraken. De schrijfster had een paar argumenten. In die tijd werd natuurlijk over seksuele onderwerpen nauwelijks gesproken en verkrachting werd toch nog vooral gezien als een fenomeen dat de vróuw kwalijk genomen werd. Maar bovenal onderstreepte zij, kwam het door de ideologische onmacht om te erkennen, dat 'kameraden' net zulke mannen bleken te zijn als die uit andere systemen, fascistisch of kapitalistisch.

Kennelijk is het moeilijk om onbevangen in te zien wat verkrachting voor vrouwen betekent en wordt onze kijk door ideologisch bepaalde motieven beïnvloed.

Gonda

Jeugdboeken

De Zuivere Waarheid

Door : Stanny Verster

Uitgeverij: SJALOOM, Amsterdam 1995.

Leeftijd: 11+

Inhoudsweergave van het boek:

Carina heeft haar vader nooit gekend: al voor ze geboren werd is hij overleden. Haar vader was een Amerikaanse piloot, die in 1944 gewond raakte toen zijn vliegtuig boven Nederland neerstortte. De ouders van haar moeder verborgen hem in hun huis en haar moeder werd verliefd op hem. Zijn volgende vlucht werd hem fataal. Zo wil tenminste Het Verhaal, dat Carina's moeder haar altijd verteld heeft. Carina weet niet meer wanneer ze voor het eerst aan Het Verhaal begon te twijfelen. Waarom vertelt moeder het altijd precies hetzelfde en geeft ze geen antwoord op de vele andere vragen die Carina heeft?

Tijdens een langdurige logeerpartij bij haar oom en tante, komt Carina onverwacht achter de zuivere waarheid.

De ontdekking door Carina van de Grote Leugen die Het Verhaal blijkt te zijn gaat gepaard met de vraag naar haar positie in het leven van de haar omringende volwassenen. Herhaaldelijk roept ze: "En ik dan?" Zij voelt zich aanvankelijk door haar moeder, oom en tante tekort gedaan en verraden. Al vragen zij haar voortdurend 'het toch te begrijpen'. Nee zij begrijpt het niet en stelt zich te weer. Dat doet ze ook tegenover iedereen die haar klasgenootje Tilly Klaver op niet mis te verstane manier pest en treitert.

Carina kiest partij, en treedt handelend op. Want niets doen is laf zoals zij uitlegt aan de enige klasgenoot die voor rede vatbaar lijkt. Haar houding kost haar de vriendschap met Rietje waar zij alle vakanties dagelijks mee speelde.

De ontwikkelingen rond de Klavers is een verhaal op zich. Vooroordelen en laster liggen ten grondslag aan de totale isolatie waartoe de dorpsgemeenschap het gezin veroordeelt.

'Hé, daar gaat Tilly Klaver,' zei Rietje. 'Wat moet die hier?'
Carina zag een meisje op de fiets de achtertuinen passeren.
Hoezo?' vroeg ze. 'Mag ze hier dan niet komen?'
'Die van over de weg horen hier niet.' 'Waarom niet? Doen ze dan wat?'

'Doen ze dan wat!' zei Rietje schamper. 'Ze horen hier niet en daarmee uit.'

Carina vroeg niet verder. Eigenlijk wist ze het wel. Ze hadden hier in het dorp zo hun eigen verhalen en een ervan ging over de kinderen van Klaver. Vieze luizenbollen waren het. En ze stonken nog ook! Maar het ergste was toch wel dat ze 'anders' waren. Daarom wilde niemand met ze omgaan en werden ze op school gepest.'

Dat Tilly anders is weet ze zelf ook wel en ze geeft daar blijk van als ze zegt: 'Ik pas niet bij keurig.'

Toch zal Carina voor Tilly kiezen en tegen haar oom en tante liegen om naar haar toe te kunnen gaan. Niet dat ze moeiteloos liegt maar het lijkt wel of je moet liegen, ze begrijpen haar niet en zouden haar verbieden te gaan.

Carina begint meer en meer haar eigen weg te gaan, "Ik ben geen klein kind meer!" roept ze. Die weg leidt haar naar de straat waar haar biologische vader woont, een leraar van haar moeders middelbare school en zij bereidt zich op een ontmoeting voor die niet zal plaatsvinden. Zij ziet zijn kille achterdochtige blik, de toegeknepen lippen en diepe lijnen langs zijn ingevallen wangen. Nee, hij is een vreemde voor haar, hij kan haar niets meer schelen.

"Toen ze naar de bushalte terugliep, voelde ze zich bevrijd en schoon. Het was over!"

Dan is ze ook aan de greep van Rietje ontgroeid, ze is sterk. Ook kan ze haar moeder open

(Vervolg op pagina 22)

Jeugdboeken

(Vervolg van pagina 21)

tegemoet treden, die blijk geeft van spijt haar dochter belogen te hebben, maar de waarheid te erg vond voor een kind. Waarop Carina zegt: 'Zou 't?'

Daarmee raakt ze aan de vraag wie bepaalt of de leugen het recht heeft ooit de waarheid te verdringen. Of volwassenen zich anders dan door spijt te betuigen tegenover een kind kunnen verantwoorden voor de leugens die het zijn verteld.

Thema's:

Waarheid en Leugen: Het hele boek heeft voorbeelden van het dilemma rond de waarheid of het leugentje om bestwil.

Vooroordeel: De behandeling van de Klavers berust slechts op vooroordelen.

Pesten: Het is schrijnend om te lezen hoe de Klavers worden belasterd en getreiterd.

Psychiatrie: Moeder Klaver wordt uiteindelijk in een inrichting opgenomen.

Seksualiteit: Rietje is een jaar ouder dan Carina en druk in de weer met tongklappen, hét doen en de vraag "wie op wie is".

W.O.II: De Klavers zouden N.S.B.ers geweest zijn. Moeder Klaver een 'moffenhoer'.

Het Verhaal over de neergehaalde piloot en de verzetsdaad van de grootouders.

Verantwoordelijkheid: In dit boek nemen kinderen verantwoordelijkheid voor volwassenen en voor elkaar op zich. De kinderen Klaver zorgen voor hun psychisch gestoorde moeder. Carina probeert ondanks haar verdriet haar moeder en de toekomstige stiefvader niet te kwetsen. Zij bekommert zich om Tilly en wil haar niet in de steek laten. Aan de andere kant laten de klasgenoten zich van een heel kwade kant zien in hun acties jegens de Klavers.

Daarin volgen zij dan de volwassenen die met hun vooroordelen en praatjes de aanleiding geven tot de pesterijen.

Niet dat geen verantwoordelijkheid genomen wordt door de volwassenen, maar het wordt meer en meer duidelijk dat de opgroeiende kinderen geconfronteerd worden met de wereld van ouderen, waar de gestelde regels kennelijk slechts voor de kinderen gelden en niet voor de ouders die meenden met regels duidelijkheid te scheppen.

Monika Benndorf

OORLOG40-45.NL

Onder redactie van Gerard Sonnemans

oorlog40-45.nl is een nieuw boek met verhalen over de Tweede Wereldoorlog van bekende Nederlandse (kinderboeken)schrijvers. Een groot aantal van hen heeft de oorlog zelf van nabij meegemaakt. Sommige hoofdstukken vertellen de persoonlijke belevenissen van de auteur, andere beschrijven een waar gebeurde geschiedenis of zijn verzonnen. Ze spelen zich af in alle gebiedsdelen van het Koninkrijk der Nederlanden.

Onderwerpen zijn onder andere: de meidagen van 1940 en 1945, de vervolging van joden en Sinti, verzet en collaboratie, Suriname in de oorlog en de pilotenhulp.

De auteurs tonen het verdriet, de angst en de boosheid, maar ook de kracht die in mensen naar boven komt onder uitzonderlijke omstandigheden. Ook feiten, namen en achtergronden van de oorlog komen aan bod.

Klik [hier](#) om te zien welke auteurs aan dit boek bijgedragen hebben.

Voor meer informatie over dit boek kun je kijken op: www.oorlog40-45.nl

Tweede Wereldoorlog, 12 jaar e.o.

€ 12,95 (Sjaloom)

ISBN 90 6249 405 6

Mogelijkheden tot inzage van dossiers bij het Nationaal Archief

Het Centraal Archief Bijzondere Rechtspleging, zoals de verzameling van justitiële dossiers van de van collaboratie met de Duitse bezetterverdachte Nederlanders genoemd wordt, is in meerdere opzichten bijzonder gebleven.

Al in de jaren'80, ruim voor het moment van de overdracht van de dossiers van Justitie naar het Nationaal Archief, werd duidelijk dat de belangen van de betrokkenen (zij zelf en hun familieleden) te groot waren om openbaarheid mogelijk te maken. Dat is immers meestal mogelijk met meer dan 50 jaar oude archieven.

Bij het Nationaal Archief gelden nog steeds dezelfde beperkingen voor de inzage van de dossiers zoals die altijd al van toepassing waren onder het beheer van het ministerie van Justitie.

Daarbij wordt het algemeen belang van openbaarheid van de overheidsarchieven (ten behoeve van de (recht en bewijs zoekende burgers) en het bijzondere belang van betrokkenen en familie van betrokkenen tegen elkaar afgewogen, waarbij men erop toeziet dat er geen onevenredige schade aan de privacy van de betrokkenen berokkend kan worden. In de praktijk houdt dit in dat derden (niet direct betrokkenen) alleen inzage onder strikte voorwaarden kunnen krijgen. Dit zijn meestal wetenschappers en soms journalisten die het doel van hun onderzoek duidelijk op papier zetten en dit tezamen met de belofte de privacy van de belanghebbenden niet onevenredig in gevaar te brengen, ondertekenen.

Adres:

Nationaal Archief
Prins Willem Alexanderhof 20
2595 BE Den Haag

Openingstijden: dinsdag van 9.00 tot 21.00 uur
woensdag tmt vrijdag 9.00 tot
17.00 uur
zaterdag 9.00 tot 13.00 uur

Familieleden van betrokkenen hebben recht op inzage als:

de desbetreffende is overleden

de desbetreffende toestemming geeft tot inzage.

en er is de (uitzonderlijke)mogelijkheid dat informatie uit het dossier gegeven wordt door een ambtenaar van het Rijksarchief op grond van een verklaring van een psychiater of psychotherapeut waarin duidelijk gemaakt wordt dat het voor het geestelijk welzijn van de aanvrager onontbeerlijk is dat deze informatie gegeven wordt. Men kan dan dus niet zelf het dossier inzien maar krijgt antwoord op de vragen die men heeft.

Voor informatie kan men bellen met het Nationaal Archief (voorheen Rijksarchief):

Telefoon: 070 3315444
Fax: 070 3315499
e-mail: info@nationaalarchief.nl
website: www.nationaalarchief.nl

Het verzoek tot inzage van een dossier kan alleen schriftelijk. Dit moet toegestuurd worden aan:

Het Nationaal Archief
Secretariaat afd. Publiek
Prins Willem Alexanderhof 20

(Vervolg op pagina 24)

Mogelijkheden tot inzage van dossiers bij het Nationaal Archief

(Vervolg van pagina 23)

2595 BE Den Haag

In dit verzoek dient voor te komen, respectievelijk bijgesloten te zijn:

Naam, volledige voornamen, geboortjaar en plaats van degene waarnaar onderzoek wordt gedaan.

Bewijs van overlijden (mag een kopie van een rouwkaart zijn, ofwel een uittreksel uit het overlijdensregister dat aan te vragen is bij de afdeling Burgerzaken van de gemeente waar de persoon is overleden). Een bewijs van overlijden is niet noodzakelijk als de persoon vòòr 1902 is geboren.

Indien de betrokken persoon niet is overleden dan is een vereiste: een door hem of haar getekende verklaring waarin hij/zij toestemming geeft voor inzage door een met name genoemde persoon; deze verklaring dient vergezeld te gaan van een kopie van een geldig legitimatiebewijs van degene die toestemming geeft.

- De relatie tot de persoon.
- Korte motivering van de wens tot inzage
- zoveel mogelijk gegevens over de betrokkene te vermelden: d.w.z. naam, evt. meisjesnaam, geboortedatum en geboorteplaats, eventueel de organisatie waarvan hij/zij tijdens de bezetting lid was, etc.

Het Ministerie gaat dan kijken of er inderdaad over diegene een dossier is. Als dit niet zo is dan wordt u dat gemeld; als het wel zo is stuurt men u een briefje met het inzagerecht. Daarop staat het telefoonnummer waar u naar toe moet bellen om een afspraak te maken.

Meestal duurt dit zo'n twee tot drie weken.

U kan niets van de inhoud van het dossier meenemen. U kan er ook niets van kopiëren. Wat u wel mag is gegevens overschrijven. Een en ander is bedoeld om niet alleen de privacy van de betrokkene maar ook van directe verwanten te beschermen.

SWH

HET BULLETIN

is een uitgave van de Stichting Werkgroep Herkenning.

Het doel van de werkgroep is:

- het bevorderen van hulpverlening aan hen die in persoonlijk en/of maatschappelijke leven moeilijkheden ondervinden, doordat een of beide ouder(s) of grootouder(s) aan de kant van de bezetter stond(en), dan wel de bezetter waren.

- bekendheid geven aan de problematiek van deze groepering.

De werkgroep is niet verbonden aan enige politieke partij, levensbeschouwelijke stroming of kerkelijk genootschap. De werkgroep distantieert zich nadrukkelijk van elke vorm van sympathie voor (neo-) fascisme en (neo-)nazisme.

Het Bulletin verschijnt vier keer per jaar. Het volgende nummer komt uit in de vierde week van december. Kopij voor dit nummer moet uiterlijk 1 december 2005 in het bezit zijn van de redactie.

We stellen het op prijs als u de kopij verstuurt via de e-mail.

U kunt uw kopij ook toesturen per diskette en natuurlijk gewoon op papier.

Redactieadres **Het Bulletin**:

Van Beekstraat 132

1121NT Landsmeer

Tel: 020-4822480

E-mail: info@werkgroepherkenning.nl

Redactie

Paul Mantel (eindredactie)

Cuny Holthuis

Monika Benndorf

Niets uit dit nummer mag worden overgenomen anders dan na toestemming van de redactie.

STICHTING
werkgroep
HERKENNING

Het Bulletin

Jaargang 20, Nummer 3, September 2005